

Η συμβολή της Αριστοτελικής Λογικής στα γλωσσικά μαθήματα

ΦΡΑΝΤΖΟΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΤΟΥ 3^{ΟΥ} ΓΕΛ ΞΑΝΘΗΣ

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΗ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ
«ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ Ο ΛΟΓΟΣ»
ΠΟΥ ΟΡΓΑΝΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΟ
ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΞΑΝΘΗΣ

25-26/02/2015
3^ο ΓΕΛ ΞΑΝΘΗΣ

Ο ναυτίλος

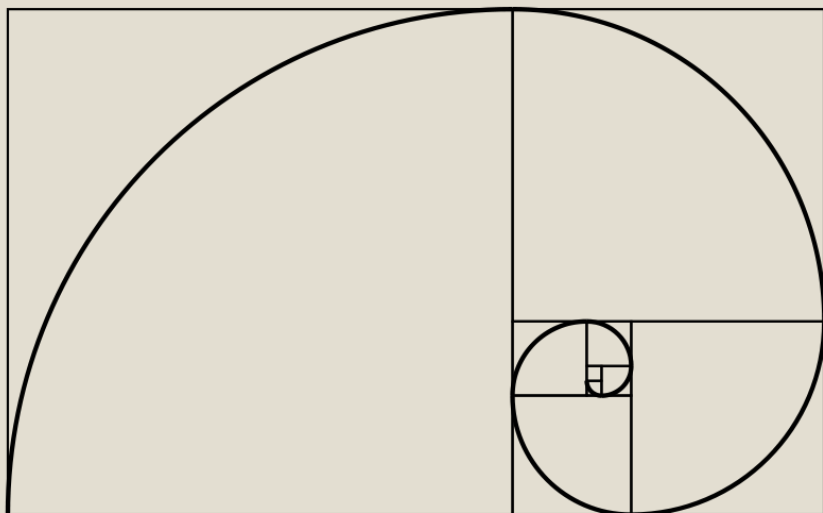

κρυμμένη γεωμετρία - «αφανής αρμονία»

η ακολουθία Fibonacci

ο ναυτίλος

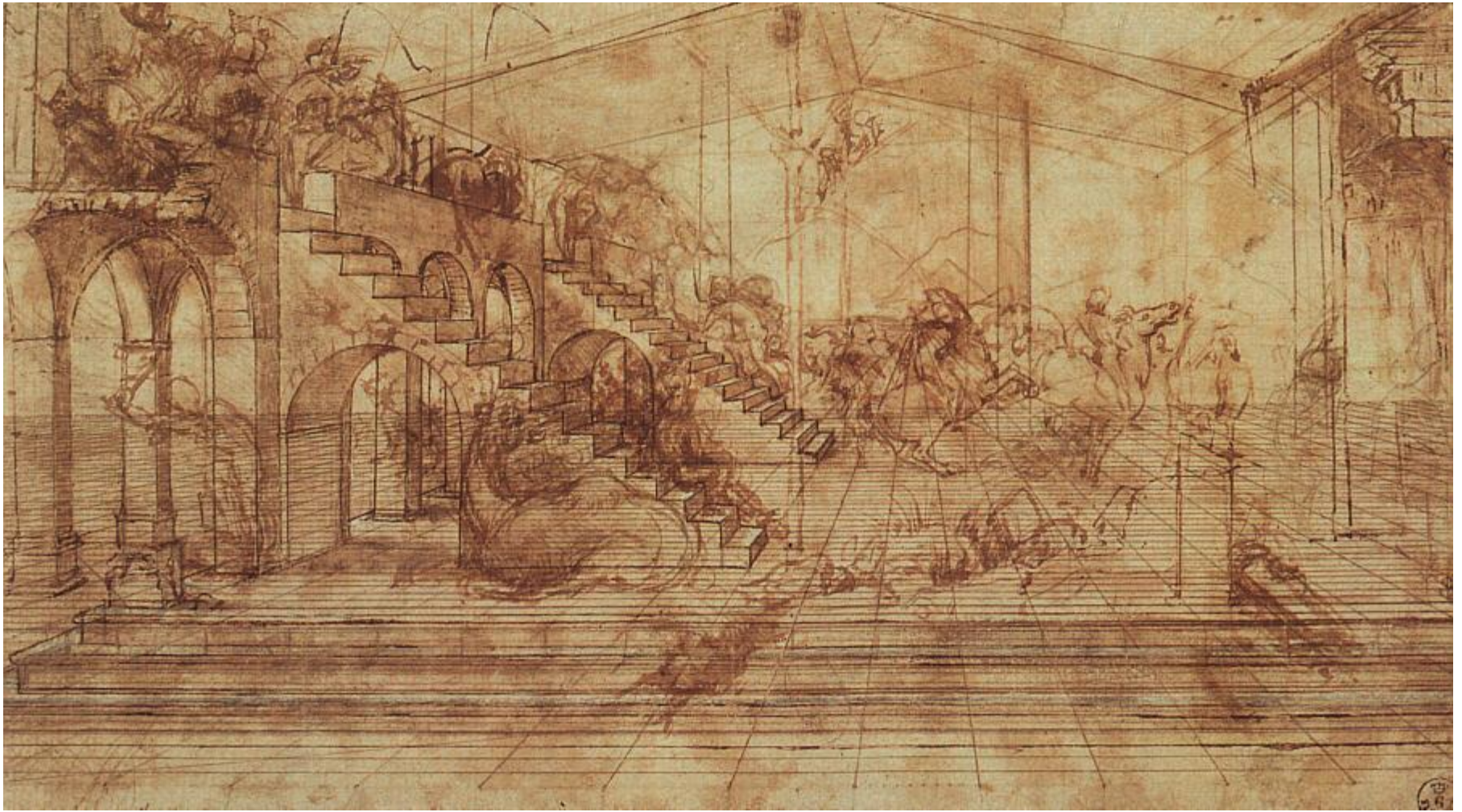
Ένα έργο που
έμεινε ημιτελές
αριστούργημα

Leonardo da Vinci,
Adoration of the Magi

Το σχέδιο - η δομή – η σπουδή προοπτικής

Leonardo da Vinci, Perspective study for Adoration of the Magi, 1481-82

1^ο Μέρος

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

Η συμβολή της αριστοτελικής λογικής στο μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας

διαθεματική προσέγγιση

- **ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ**

- Κεφάλαιο 2^ο

- ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΜΠΤΗ:
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΗ ΛΟΓΙΚΗ

- **ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ**

Βιβλία

- Νεοελληνικής Γλώσσας
Γυμνασίου και
- Έκθεσης - Έκφρασης
Λυκείου

Η ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΗ ΛΟΓΙΚΗ:

- Διαχέεται σε πολλά βιβλία της γλώσσας του γυμνασίου και του λυκείου και θεώρησα καλό να αναφέρω τις βασικές αρχές αυτές της λογικής και τη χρησιμότητά τους στα γλωσσικά μαθήματα, και ειδικότερα το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας

λογική και γλώσσα

- Έννοια – κρίση – συλλογισμός
- Λογικές κλίμακες: έννοιες γένους, είδους, ειδοποιός διαφορά κτλ.
- Οι αρχές της λογικής και σχέσεις εννοιών μεταξύ τους
- Σχέσεις εννοιών ως προς το βάθος και το πλάτος
- Σύνταξη κειμένου με επιχειρήματα
- Αφαιρετική σκέψη - ικανότητα, πλαγιότιτλοι, περίληψη
- Τρόποι – μέθοδοι ανάπτυξης παραγράφου
- Ταξινόμηση – διαίρεση ομαδοποίηση – Κατηγοριοποίηση

Αριστοτελική λογική

**ΚΙ ΑΣ ΠΑΡΟΥΜΕ ΤΑ
ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΑΡΧΗ...**

A'

Έννοια – κρίση - συλλογισμός

έννοια – κρίση – συλλογισμός

- Έννοιες: οι λέξεις είναι έννοιες
- Π.χ. τραπέζι, θρανίο, έδρα, ελευθερία, αλληλεγγύη κτλ.

έννοια – κρίση – συλλογισμός

- Έννοια + έννοια = κρίση
- Οι κρίσεις είναι προτάσεις
- Π.χ. το τραπέζι είναι ξύλινο, παλιό, όμορφο
- Ο διάλογος προϋποθέτει την ελεύθερη έκφραση
- Η αλληλεγγύη αποτελεί θεμέλιο της κοινωνικής συνοχής

έννοια – κρίση – συλλογισμός

- Κρίση
- + κρίση
- = κρίση (συμπέρασμα)

- ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ

- Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί
- Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος
- ΑΡΑ: Ο Σωκράτης είναι θνητός

έννοια – κρίση – συλλογισμός

- συλλογισμός > επιχείρημα ~ παράγραφος
- Δηλαδή, ο συλλογισμός είναι η μέθοδος με την οποία καταστρώνουμε επιχειρήματα και
- το επιχείρημα ισοδυναμεί κατά προσέγγιση με μία παράγραφο

συλλογισμός

- Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί
 - Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος
 - ΑΡΑ: Ο Σωκράτης είναι θνητός
-
- Αλλά εμείς χρειαζόμαστε παραδείγματα σχετικά με το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας

συλλογισμός – επιχείρημα της λογικής

- Καθετί που μεταβάλλει τις τύχες της ανθρωπότητας είναι γεγονός κοσμοϊστορικό.
- Μερικές εφευρέσεις μεταβάλλουν τις τύχες της ανθρωπότητας.
- Άρα: Μερικές εφευρέσεις είναι γεγονότα κοσμοϊστορικά.

(Γ' Λυκείου)

συλλογισμός - επιχείρημα στην έκθεση

- Είναι γεγονός ότι **οι σπουδαίες εφευρέσεις έχουν μεταβάλει τις τύχες της ανθρωπότητας**. Όλοι έχουμε υπόψη μας κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα: άλλος τη φωτιά, άλλος τον τροχό, τρίτος τον ατμό, τέταρτος την πυρίτιδα, άλλος τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και άλλοι άλλα. Πίσω από τις εφευρέσεις κρύβεται μια μοίρα, μια τύχη που υπαγορεύει νέους τρόπους ζωής, ακόμη και νέους τρόπους καταστροφής της ζωής. Πόσο μπορεί να βοηθήσει τον άνθρωπο η πυρηνική ιατρική, αλλά και πώς μπορεί να τον εξοντώσει η πυρηνική βόμβα!, Πραγματικά **καθετί που μπορεί να μεταβάλει τις ανθρώπινες τύχες είναι γεγονός κοσμοϊστορικής σημασίας** (π.χ. μια διδασκαλία, μια θρησκεία, ένα πολιτεύμα, μια κλιματική αλλαγή, μια επιδημική νόσος). Δίκαια λοιπόν υποστηρίζεται ότι **όσες εφευρέσεις κατόρθωσαν κάτι τέτοιο είναι γεγονότα κοσμοϊστορικής σημασίας**. Επομένως είναι γεγονότα άξια μελέτης από όλους εκείνους οι οποίοι θέλουν να ξέρουν την ιστορία τους και τη μοίρα τους.

(Γ' Λυκείου, τροποποιημένο κείμενο)

ο συλλογισμός του Αριστοτέλη

- ΣΤΗ ΛΟΓΙΚΗ:
- ο άνθρωπος έχει από τη φύση του το χάρισμα του λόγου
- ο λόγος είναι εργαλείο επικοινωνίας
- άρα ο άνθρωπος είναι από τη φύση του κοινωνικός

(Β' Λυκείου, Φιλοσοφία)

ο συλλογισμός του Αριστοτέλη

ΣΕ ΜΟΡΦΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ:

• Ο Αριστοτέλης στα *Πολιτικά* του (1253a3) ισχυρίζεται ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του ζώο πολιτικό, εννοώντας ότι είναι από τη φύση του προορισμένος να ζει σε κοινωνία με άλλους ανθρώπους. Τη θέση του αυτή την αιτιολογεί με το επιχείρημα ότι ο άνθρωπος είναι ζώο έλλογο, δηλαδή ότι διαθέτει από τη φύση του λόγο (ομιλία) και λογική. Φαίνεται ότι ο συλλογισμός του Αριστοτέλη είναι ο εξής: επειδή ο άνθρωπος έχει από τη φύση του το χάρισμα του λόγου και επειδή ο λόγος είναι κατά βάση ένα εργαλείο επικοινωνίας, άρα ο άνθρωπος είναι από τη φύση του κοινωνικός, γι' αυτό και ζει με άλλους ανθρώπους σε κοινωνίες.

(Β' Λυκείου, Φιλοσοφία)

Ασκήσεις μετατροπής

- Ένα επιχείρημα της λογικής να μετατραπεί σε παράγραφο
- Ή το αντίστροφο:
- Μια παράγραφος να μετατραπεί σε συλλογισμό της λογικής

Συνοψίζοντας...

- Στόχος μας: ένας οργανωμένος λόγος με επιχειρήματα
- ΓΙΑΤΙ;
- ΔΙΟΤΙ οι μαθητές μας κατά κανόνα όχι μόνο δεν αιτιολογούνε, αλλά απαντούνε μονολεκτικά, σαν να πρόκειται για sms. Τους είναι πολύ φυσικό να απαντούνε μονολεκτικά (με μια έννοια, ή μια αρηματική έκφραση) και αφύσικο να αναπτύσσουν τη σκέψη τους σε ολόκληρη πρόταση με ρήμα (κρίση).
- Όσο για τις συνέπειες αυτού του φαινομένου...

Β' ΕΝΝΟΙΕΣ

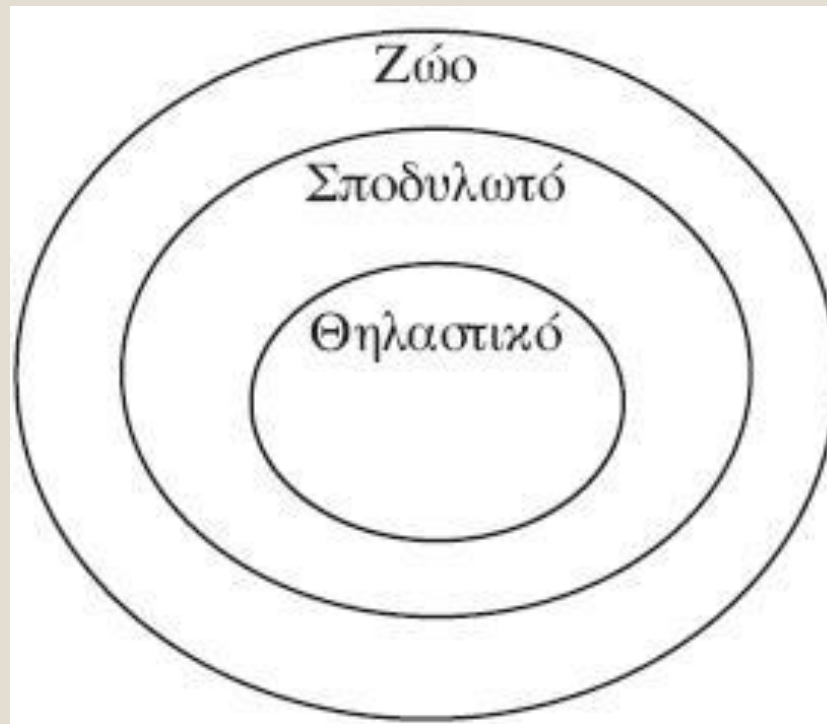
περιεχόμενο και σχέσεις εννοιών

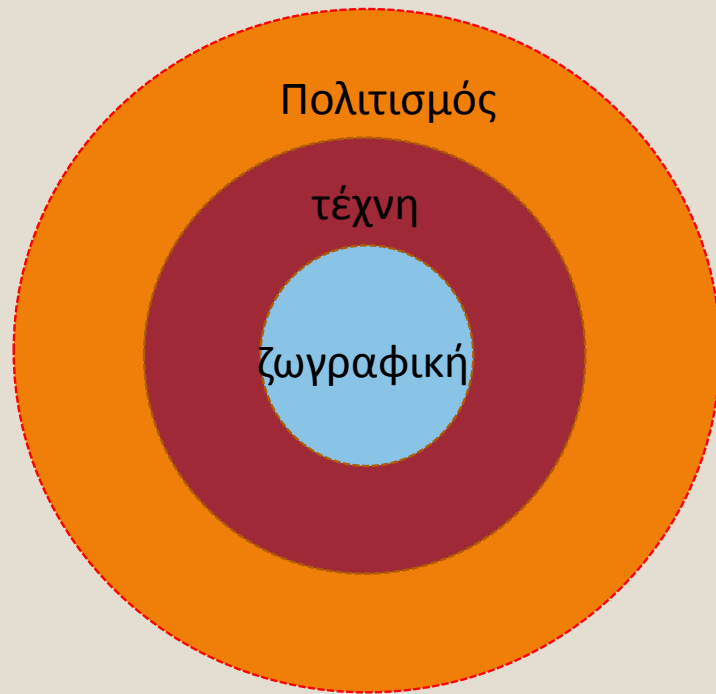
λογική κλίμακα

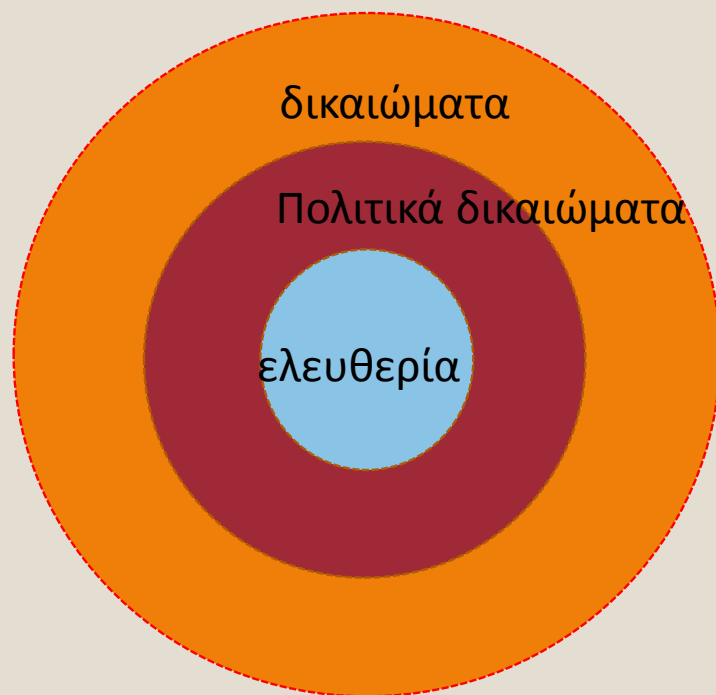
- Έννοιες γένους, είδους, ειδοποιός διαφορά

Έννοιες και λογική κλίμακα

Έννοιες και λογική κλίμακα

- Στο βιβλίο της Γ' Γυμνασίου:
- Έννοιες γένους – υπερώνυμα
- Και έννοιες είδους – υπώνυμα

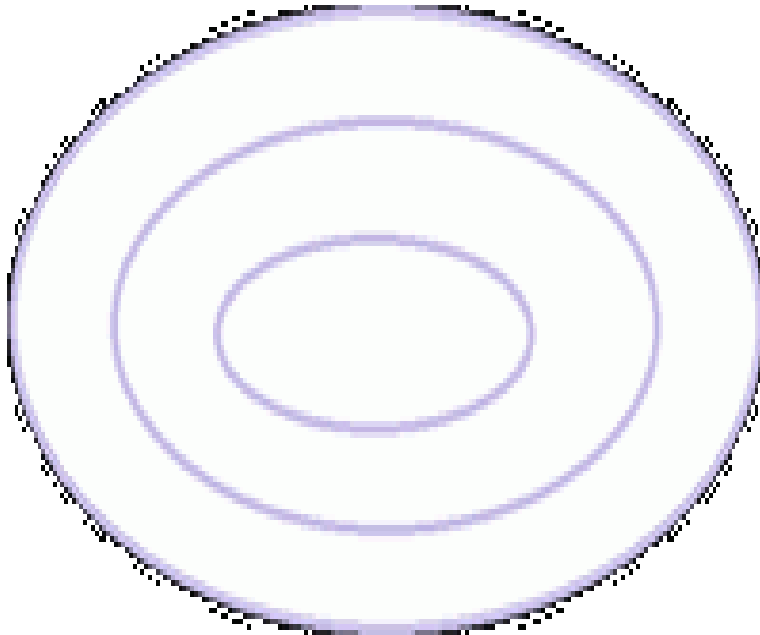
Ακούω και μιλώ

1. Διαγράψτε το στοιχείο που δεν ταιριάζει με τα υπόλοιπα:

Γιατροί Χωρίς Σύνορα, Διεθνής Αμνηστία, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ερυθρός Σταυρός

- Βρείτε έναν όρο που περιέχει όλα τα στοιχεία που απέμειναν.

2. Αντιστοιχίστε κάθε στοιχείο σε έναν κύκλο.

*ActionAid
Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ActionAid Ελλάς*

Σημασία και χρησιμότητα της γλωσσομάθειας

- ΚΕΙΜΕΝΟ:

- Η σημασία που έχει η γλωσσομάθεια, το να έχει μάθει κανείς και να ξέρη πλάι στη δική του μια ή περισσότερες ξένες γλώσσες, και η ανάγκη να γίνη αυτό, στα χρόνια προπάντων που ετοιμάζεται για τη ζωή, είναι τόσο μεγάλη, σχεδόν αυτονόητη – ιδίως στην εποχή μας με την τόσο στενή και έντονη **διεθνική συγκοινωνία και επικοινωνία** (ταξίδια, αεροπλάνα, ραδιόφωνα, κινηματογράφοι) – που δε χρειάζεται να γίνη διεξοδικός λόγος.

(Α' Λυκείου)

- **Έννοιες είδους:**

- (ταξίδια, αεροπλάνα, ραδιόφωνα, κινηματογράφοι)

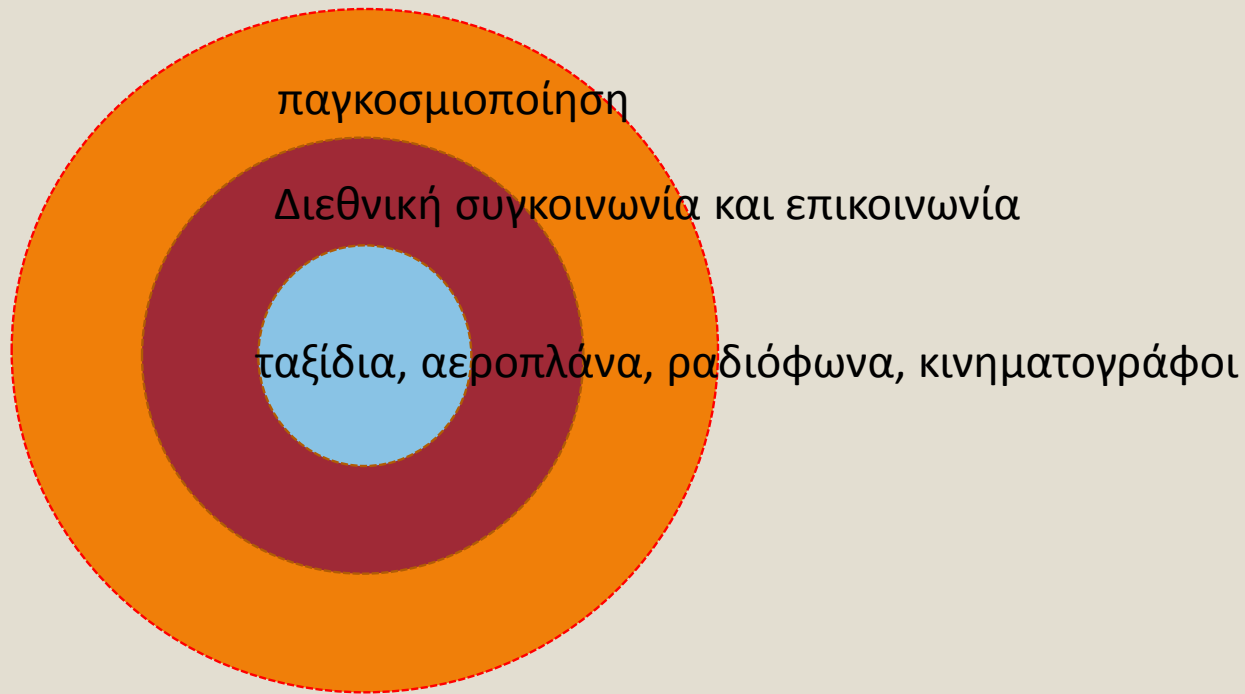
- **Η έννοια γένους**

- **διεθνική συγκοινωνία και επικοινωνία**

- **Πλαγιότιτλος – ευρύτερη έννοια:**

- Η γλωσσομάθεια στην εποχή της **παγκοσμιοποίησης**

Αναγωγή σε ευρύτερο γένος

Αφαιρετική σκέψη

- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:
- Οι έννοιες γένους είναι **απαραίτητες στους πλαγιότιτλους και στην περίληψη**
- Στην πραγματικότητα στην περίληψη αναζητούμε τις έννοιες γένους. Τις ευρύτερες έννοιες (Υπερώνυμα)
- Η αφαιρετική διαδικασία σημαίνει αναγωγή σε ευρύτερες έννοιες, έννοιες γένους οι οποίες περιλαμβάνουν (περίληψη) τα επιμέρους στοιχεία
- Η συλλογιστική μέθοδος είναι η επαγωγή (από το επί μέρους στο γενικό)

Σημασία και χρησιμότητα της γλωσσομάθειας

- Οι λόγοι που μας σπρώχνουν στη γλωσσομάθεια είναι πολλοί. Πρώτα πραχτικοί: χρειαζόμαστε την ξένη γλώσσα για τη ζωή, για να συνεννοούμαστε με τους αλλόγλωσσους άμα ταξιδεύομε στην πατρίδα. τους, ή και στον τόπο μας, ιδίως όμως για το επάγγελμα που ενδεχομένως θα διαλέξωμε (λ.χ. έμπορος υπάλληλος, δαχτυλογράφος, διπλωμάτης κτλ). Μας χρειάζεται έπειτα η ξένη γλώσσα αν ετοιμαζόμαστε για στάδιο επιστημονικό, αφού με αυτή, και μάλιστα με αυτές, θα καταρτιστούμε αρτιότερα και θα μπορούμε να καταφύγωμε στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Τέλος με την ξένη γλώσσα ερχόμαστε σε επικοινωνία, επιπόλαιη ή βαθύτερη, με τις ξενόγλωσσες λογοτεχνίες και με τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

(Α' Λυκείου)

Σημασία και χρησιμότητα της γλωσσομάθειας

- Οι **λόγοι** που μας σπρώχνουν στη γλωσσομάθεια είναι πολλοί. Πρώτα **πραχτικοί**: χρειαζόμαστε την ξένη γλώσσα για τη ζωή, **για να συνεννοούμαστε** με τους αλλόγλωσσους άμα ταξιδεύουμε στην πατρίδα. τους, ή και στον τόπο μας, ιδίως όμως **για το επάγγελμα** που ενδεχομένως θα διαλέξωμε (λ.χ. έμπορος υπάλληλος, δαχτυλογράφος, διπλωμάτης κτλ). Μας χρειάζεται έπειτα η ξένη γλώσσα αν ετοιμαζόμαστε **για στάδιο επιστημονικό**, αφού με αυτή, και μάλιστα με αυτές, θα καταρτιστούμε αρτιότερα και θα μπορούμε να καταφύγωμε στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Τέλος με την ξένη γλώσσα ερχόμαστε **σε επικοινωνία**, επιπόλαιη ή βαθύτερη, **με τις ξενόγλωσσες λογοτεχνίες και με τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.**

Οι λόγοι:

Πρακτικοί –
καθημερινότητα
επαγγελματικοί -
οικονομικοί

Επιστημονικοί

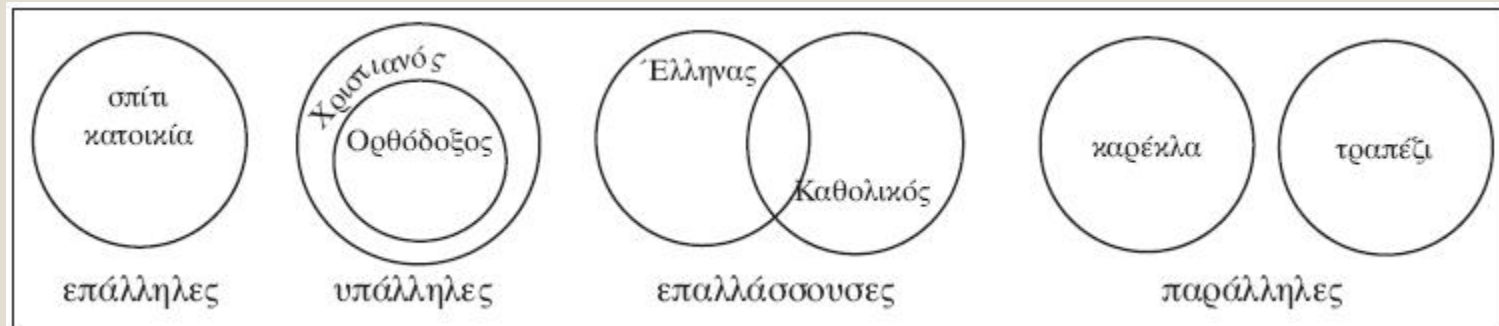
πολιτιστικοί

διαπίστωση

- Οι μαθητές δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν και να χρησιμοποιήσουν εύστοχα τις έννοιες κοινωνικό, πολιτικό, θεσμικό, πολιτιστικό, οικονομικό κ.τ.λ.

Σχέσεις εννοιών κατά το πλάτος

Για τα **συνώνυμα...** μια παρατήρηση

- 1. να μην ξεχνιόμαστε και τα θεωρούμε ως άσκηση στα δώρα παραγωγής λόγου
- Τα συνώνυμα είναι οι επάλληλες έννοιες
επάλληλες έννοιες ~ συνώνυμα
- Τα συνώνυμα είναι η αρχή της ερμηνευτικής διαδικασίας. Τα συνώνυμα δείχνουν τον 1^ο αναβαθμό της ελευθερίας του μαθητή – ερευνητή έναντι του κειμένου αναφοράς.

Γ'

αριστοτελική λογική και παράγραφος

Οι 4 αρχές της λογικής

• ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ

- 1. Αρχή της ταυτότητας
- A ταυτίζεται με A
- 2. Αρχή της μη αντίφασης
- 3. Αρχή του αποκλεισμένου μέσου ή τρίτου
- 4. Αρχή του αποχρώντος λόγου
- Εάν A τότε B

• ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΑΡΑΓΡΑΦΩΝ

- Ορισμός – παραδείγματα
- Αίτιο – αποτέλεσμα ή αιτιολόγηση
- (Σ' αυτήν την αρχή βασίζεται το πείραμα).

Σχέσεις εννοιών κατά το βάθος

- ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΝΝΟΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΒΑΘΟΣ
- 1. Η σχέση της ταυτότητας
- Α ταυτίζεται με Α
- 2. Αρχή της ετερότητας
- $A \neq B$
- 3. ομοιότητα και ανομοιότητα
- 4. αντίθεση και αντίφαση
- ΜΕΘΟΔΟΙ - ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤ. ΠΑΡΑΓΡΑΦΩΝ
- Ορισμός – παραδείγματα
- Σύγκριση – αντίθεση

1^η Λογική Αρχή: της ταυτότητας

- κάθε έννοια νοείται ως ίση προς τον εαυτό της ή προς το σύνολο των γνωρισμάτων της, και εκφράζεται ως "A είναι A", και "A είναι (α+β+γ)", π.χ.: «ο άνθρωπος είναι άνθρωπος» και «ο άνθρωπος είναι ζώο λογικό» (κατά Αριστοτέλη).

1^η Λογική Αρχή: της ταυτότητας

- Στην Αρχή της ταυτότητας βασίζονται οι ακόλουθοι κανόνες:
 - α) η έννοια ισούται προς τα γνωρίσματά της,
 - β) το όλο ισούται προς τα μέρη του και
 - γ) το γένος ισούται προς τα είδη του.

Η αρχή της ταυτότητας στη «γλώσσα»

- Η αρχή της ταυτότητας συνδέεται με τις εξής μεθόδους ανάπτυξης παραγράφου:
- Τον ορισμό και
- Τα παραδείγματα

Η πεπονόφλουδα του ορισμού

- Στο ΓΥΜΝΑΣΙΟ:
- Προτείνουμε: μόνο να τους αναγνωρίζουν, όχι να προσπαθούν να φτιάξουν ορισμό.
- ΣΤΟ ΛΥΚΕΙΟ:
- Προτείνουμε: Να τους αποφεύγουν στην σύνταξη λόγου (στα 2ωρα παραγωγής λόγου) ή να τους αντικαθιστούν με φράσεις όπως:
- « Με τον όρο αυτό εννοούμε συνήθως....»
- ΓΙΑΤΙ: οι ορισμοί είναι χρονοβόροι, και κατά κανόνα «ατυχείς». Και για άλλους λόγους βέβαια...

Ορισμός: Γλώσσα Β' Γυμνασίου

- Εικόνα Μαθαίνω ότι:
- Με τον ορισμό προσπαθούμε να προσδιορίσουμε μια λέξη-έννοια διακρίνοντάς την από όλες τις άλλες.
- Η απόδοση του ορισμού μιας έννοιας είναι ιδιαίτερα απαιτητική εργασία αλλά πολύ ενδιαφέρουσα και χρήσιμη για τη γραπτή και προφορική μας επικοινωνία.
- Για την απόδοση ενός απλού ορισμού ξεκινάμε από την έννοια που θα ορίσουμε (την **οριστέα έννοια**), μεταβαίνουμε σε μια γενικότερη κατηγορία στην οποία εντάσσεται η έννοια (**η λέξη αυτή λέγεται γένος**) και καταλήγουμε στην παρουσίαση των στοιχείων που διαφοροποιούν την έννοια που ορίζουμε από όλες τις άλλες που ανήκουν στην ίδια κατηγορία. **Εντοπίζουμε δηλαδή τη διαφορά που διακρίνει την έννοιά μας από όλες τις υπόλοιπες.**

Ορισμός: Γλώσσα Β' Γυμνασίου

- Ας δούμε μαζί ένα παράδειγμα:
- **Οριστέα έννοια**
- **Γένος**
- **Ειδοποιός διαφορά**
- μικροσκόπιο (είναι)
- το όργανο
- που μεγεθύνει αντικείμενα πολύ μικρά για να τα δει το ανθρώπινο μάτι
- Εκτός από τους παραπάνω σύντομους ορισμούς υπάρχουν και οι πιο αναλυτικοί. Πιο συγκεκριμένα, αρχίζουμε με ένα σύντομο ορισμό της έννοιας και στη συνέχεια αναπτύσσουμε χωριστά καθένα από τα χαρακτηριστικά της έννοιας (προσέξτε το κείμενο 1 του Τετραδίου Εργασιών).

-

Ορισμός: Γλώσσα Β' Γυμνασίου

- 2. Διαβάστε τους παρακάτω ορισμούς, υπογραμμίστε τα βασικά τους στοιχεία (**οριστέα έννοια, γένος, ειδοποιός διαφορά**) και μεταφέρετέ τα μέσα από τα κείμενα στον πίνακα που υπάρχει.
- «Ηφραίστεια ονομάζουμε τους σχηματισμούς του εδάφους που δημιουργούνται όταν το μάγμα –δηλαδή το διάπυρο υλικό που βρίσκεται μέσα στη Γη– βγει στην επιφάνεια με τη μορφή της λάβας σχηματίζοντας συνήθως κωνικής μορφής ψηλά ή χαμηλά βουνά». Γεωγραφία Α' Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2003
- «Το ηλεκτρόνιο είναι ένα σωματίδιο πολύ μικρότερο και ελαφρύτερο, 2.000 φορές περίπου, από το μικρότερο γνωστό άτομο, το άτομο του υδρογόνου». Φυσική Β' Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2003

Ορισμός: Γ' Γυμνασίου

Μαθαίνω ότι:

Ο **ορισμός** μιας λέξης-έννοιας είναι η ακριβής και σαφής περιγραφή της σημασίας ή των σημασιών της, έτσι ώστε να ξεχωρίζει από κάθε άλλη λέξη-έννοια.

Ορίζοντας μια έννοια, δεν την ξεχωρίζουμε μόνο, αλλά ταυτόχρονα και τη συνδέουμε με κάποιες άλλες έννοιες, π.χ. Για να οριστεί ο *εθελοντισμός*:

α. χρησιμοποιήθηκε η έννοια / λέξη *υπηρεσία*, της οποίας ο *εθελοντισμός* είναι υπώνυμη και

β. χρειάστηκε να προσθέσουμε τη φράση «χωρίς απαίτηση ανταλλάγματος», για να την ξεχωρίσουμε από άλλα είδη υπηρεσιών και για να συμπληρωθεί ο ορισμός.

Ο ορισμός μάς βοηθάει:

να ταξινομήσουμε, να συσχετίσουμε μια λέξη με άλλες λέξεις,

να συνειδητοποιήσουμε το σύνολο των πραγμάτων που περιλαμβάνονται στην έννοια της λέξης,

να χρησιμοποιήσουμε σωστά τη λέξη.

2^η Λογική Αρχή: της μη-αντίφασης

- Σύμφωνα με την αρχή αυτή κάθε έννοια δεν είναι δυνατόν να νοείται ως αντίθετη προς τον εαυτό της, αλλά ούτε και έχει αντιφατικά γνωρίσματα
- Επί της Αρχής αυτής βασίζονται οι κανόνες
- "η άρνηση επί άρνησης είναι άμεση κατάφαση" και "η διπλή άρνηση είναι κατάφαση", η κατά τους Λατίνους "duplex negatio affirmat".

3^η Λογική Αρχή: του αποκλεισμένου μέσου

- Κατά την Αρχή του αποκλεισμένου μέσου ή τρίτου, δύο έννοιες, αντιφατικά αντικείμενες, που αναφέρονται στο ίδιο αντικείμενο, δεν μπορεί να είναι και οι δύο ψευδείς. Αν η μία είναι αληθής, τότε η άλλη είναι υποχρεωτικά ψευδής. Η Αρχή αυτή διατυπώνεται ως εξής: $A, \eta \epsilon\acute{\iota}\nu\alpha\iota, \eta \delta\epsilon\nu \epsilon\acute{\iota}\nu\alpha\iota B$, π.χ.: το διαστημόπλοιο X $\eta \epsilon\acute{\iota}\nu\alpha\iota \eta \delta\epsilon\nu \epsilon\acute{\iota}\nu\alpha\iota$ επανδρωμένο.

4^η Λογική Αρχή: του αποχρώντος λόγου

- Η έννοια «αποχρών» σημαίνει ο επαρκής προς δικαιολογία.
- Σύμφωνα με την αρχή του αποχρώντος λόγου καμιά έννοια δεν έχει κύρος, αν δεν έχει λόγο που να πείθει για την αλήθεια της, δηλαδή λόγο αποχρώντα.
- Γενικά στη φύση υπάρχει ένας ειρμός και μια εξάρτηση των όντων. Σε μια τέτοια σχέση εξάρτησης αυτό που προηγείται είναι η "αιτία", ή το "αίτιο" και αυτό που ακολουθεί είναι το "αποτέλεσμα", δηλαδή το "αιτιατόν" εκείνου.

Αιτιοκρατία ή ντετερμινισμός

- Στην 4^η αρχή της λογικής, την αρχή του αποχρώντος λόγου βασίζεται η πειραματική μέθοδος. Το πείραμα.
- Η καθολική ισχύς της αιτιοκρατίας – ντετερμινισμού αμφισβητήθηκε έντονα στον 20^ο αι. κυρίως λόγω των πορισμάτων της κβαντομηχανικής.

2^ο Μέρος

Ταξινόμηση – αναφορικότητα και η χρησιμότητά τους στα φιλολογικά μαθήματα

Α'

Ταξινόμηση – διαίρεση

ΚΑΤΑΤΑΞΗ
ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ
ΔΙΑΙΡΕΣΗ
ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ

κατατάξεις

ζωολογία

Κατάταξη ζώων

Δενδροειδής δομή

Αντιλεξικό Βοτανζόγλου

Τακτοποίηση αρχείων στον Η/Υ

- I. Ι Π Α Ρ Ξ Ι Ζ
1. Ύπαρξις
 2. Άνυπαρξία
 3. Κατάστασις
 4. Περύστασις
 5. Έσωτερικός Κόσμος
 6. Έξωτ. κόσμος
 7. Έγώ
- II. Σ Χ Ε Ξ Ι Σ
8. Σχέσις
 9. Άσχεσία
 10. Άναλογία
 11. Δυσαναλογία
 12. Άμοιβαίότης
 13. Όμοιότης
 14. Άνομοιότης
 15. Όμοίωμα
 16. Ταυτότης
 17. Έτερότης
 18. Συγγένεια
 19. Άνιόντες Συγγενείς
 20. Κατιόντες Συγγενείς
 21. Πλάγιοι Συγγενείς
 22. Συγγεν. έξ άγχιστείας
 23. Συγγεν. έκ βαπτίσεως
 24. Κληρονομικότης
 25. Συμφωνία
 26. Άσυμφωνία
 27. Καλή Έφαρμογή
 28. Κακή Έφαρμογή
 29. Άρμονία
 30. Δυσαρμονία
 31. Άντίθεσις
 32. Όμοιομορφία
 33. Άνομοιομορφία
 34. Κανονικότης
 35. Άντικανονικότης
 36. Κανονισμός
- III. Ε Ν Ο Τ Η Σ
37. Όλότης
 38. Τμήμα
 39. Συγκρότησις
 40. Διάλυσις
 41. Γενικότης
 42. Ειδικότης
 43. Είδος
 44. Άπλότης
 45. Πολλαπλότης
 46. Μίγμα
 47. Ένωσις
 48. Χωρισμός

63. Άκονισις
 64. Αποστομωσις
 65. Πλοκή
 66. Νηματουργία
 67. Κλωστικάκ Άνες
 68. Ύφανσις
 69. Ύφασμα
 70. Ραφή
 71. Όργανα Ραφής
 72. Βιβλιοδεσία
 73. Δέσις
 74. Λύσις
 75. Δεσμός
 76. Συσκευασία
 77. Στερέωσις
 78. Άποσύνδεσις
 79. Ήλος
 80. Κόλλησις
 81. Άποκόλλησις
 82. Κόλλα
- IV. Τ Α Ξ Ι Σ
83. Τάξις
 84. Άταξία
 85. Τακτοποίησις
 86. Άναστατάωσις
 87. Συνέχεια
 88. Άσυνέχεια
 89. Σειρά
 90. Προήγησις
 91. Άκολούθησις
 92. Άρχή
 93. Τέλος
 94. Έναρξις
 95. Αήξις
 96. Προέλευσις
 97. Προορισμός
- V. Π Ο Σ Ο Τ Η Σ
98. Ποσότης
 99. Βαθμός
 100. Μεγάλη Ποσότης
 101. Μικρά ποσότης
 102. Ίσότης
 103. Άνισότης
 104. Έξίσωσις
 105. Ύπεροχή
 106. Κατωτερότης
 107. Ύπερβολή
 108. Μέτρον
 109. Έπάρκεια
 110. Άνεπάρκεια
 111. Άφθονία
 112. Γλισχρότης
 113. Ύπάλιστον

Ταξινόμηση – διαίρεση - κατάταξη

Δενδροειδής δομή

Αντιλεξικό
Βοστανζόγλου

Τακτοποίηση αρχείων
στον Η/Υ

148. Συχνότης	149. Σπανιότης
150. Προτεραιότης	151. Ἐπιγένεσις
152. Παρὸν	153. Ἄλλος Χρόνος
154. Μέλλον	155. Παρελθὸν
156. Βία	157. Ἀναβολή
158. Ἐγκαιρότης	159. Ἀργοπορία
160. Ἐπικαιρότης	161. Ἀνεπικαιρότης
162. Τὸ Πρόσφατον	163. Ἀρχαιότης
164. Νεότης	165. Γῆρας
166. Ἀνγλικιότης	167. Ἐνγλικιότης

VIII. Χ Ω Ρ Ο Σ

	168. Ἐκτασις
	169. Ὅριον
	170. Μέρος
	171. Τοποθέτησις
	172. Μετάθεσις
173. Περίληψις	174. Ἐξαιρέσις
175. Παρουσία	176. Ἀπουσία
	177. Διαμονή
	178. Κάτοικος
	179. Τόπος Διαμονῆς
	180. Στάβλος
	181. Πόλις
	182. Χωρίον
183. Πατρις	184. Ἀλλοδαπή
	185. Ἑλλάς
186. Ἑγγύτης	187. Ἀπόστασις
188. Εἴσοδος	189. Ἐξοδος
190. Εἰσαγωγή	191. Ἐξαγωγή
192. Ἀνοιγμα	193. Κλείσιμον
	194. Κλείς
	195. Κλειδίον

	232. Βακτήρια
233. Ἐσωτερικὸν	234. Ἐξωτερικὸν
	235. Κέντρον
	236. Ἄκρον
	237. Μέσον
238. Πρόσοψις	239. Ὅπισθια Ὅψις
	240. Πλευρά
244. Δεξιότης	242. Ἀριστερότης

IX. Δ Ι Α Σ Τ Α Σ Ι Σ

243. Μέγεθος	244. Μικρότης
245. Μεγέθυνσις	246. Σμίκρυνσις
247. Διαστολή	248. Συστολή
249. Μῆκος	250. Βραχύτης
	251. Μέτρα Μήκους
252. Πλάτος	253. Στενότης
254. Πάχος	255. Λεπτότης
256. Ὑψος	257. Χαμηλότης
	258. Ἀνάστημα
259. Κορυφή	260. Βάθρον
261. Βάθος	262. Ἀβάθεια

X. Σ Χ Η Μ Α

263. Σχήμα	264. Ἀμορφία
265. Εὐθυγραμμία	266. Καμπυλότης
	267. Γραμμή
	268. Κύκλος
	269. Γωνία
	270. Τρίγωνον
	271. Τετράγωνον
	272. Πεντάγωνον
	273. Σταυρός
	274. Πέταλον

Ταξινόμηση – διαίρεση - κατάταξη

Δενδροειδής δομή

Αντιλεξικό
Βοστανζόγλου

Τακτοποίηση αρχείων
στον Η/Υ

Δομή των φακέλων

Ιεραρχική δομή φακέλων

Δενδροειδής δομή

Υποφάκελοι Α επιπέδου

Υποφάκελοι Β επιπέδου

Η δομή που δημιουργείται ανάμεσα στους φακέλους και τους υποφακέλους λέγεται **δενδροειδής ή ιεραρχική**, γιατί μοιάζει σαν ανάποδο δέντρο που απλώνει τα κλαδιά του.

23

Ταξινόμηση – διαίρεση - κατάταξη

Ασκήσεις ταξινόμησης

- Να ταξινομήσετε μια σειρά από μουσικά είδη. Π.χ. παραδοσιακή ελληνική μουσική, τζάζ, Ηπειρώτικα, ροκ, έθνικ, κτλ.
- Να γίνει ταξινόμηση στα αρχεία του Η/Υ σας σε φακέλους και υποφακέλους με βάση τη λογική κλίμακα. Με ποια κριτήρια κάνατε την ταξινόμηση;

Δ' αριστοτελική λογική και ταξινόμηση

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ – ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ -
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ

η μέθοδος της ταξινόμησης

- *σε όλα τα μαθήματα* που έχουν να κάνουν με πηγές και, γενικά, κείμενα αναφοράς: Ιστορία, νεοελληνική γλώσσα, λογοτεχνία, ερμηνευτικές ασκήσεις των αρχαίων ελληνικών κ.α.
- *στην περίληψη*
- *στις ομαδικές ερευνητικές εργασίες* (project)

Ταξινόμηση – διαίρεση - ομαδοποίηση

- ΕΙΝΑΙ ΤΟ 2^ο ΣΤΑΔΙΟ ΣΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΗ ΣΕΙΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
- 1. Εντοπισμός και καταγραφή της πληροφορίας
- 2. Ταξινόμηση – διαίρεση – ομαδοποίηση - κατηγοριοποίηση
- 3. Κατάταξη – ιεράρχηση σύμφωνα με κριτήρια που απαιτεί η διαπραγμάτευση του θέματος.
- 4. Σύνθεση εργασίας με χρήση διαρθρωτικών λέξεων / φράσεων, έμφασης και δομής παραγράφου

ταξινόμηση

- Παραδείγματα από το μάθημα της Ιστορίας

Ταξινόμηση- διαίρεση

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

- Παραδείγματα πηγών από την ιστορία της Β' Λυκείου, στα οποία μπορούμε να εφαρμόσουμε τη μέθοδο της ταξινόμησης

- ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Εννοείται ότι τις **ευρύτερες έννοιες** της ταξινόμησης θα τις ανακαλύψουν οι μαθητές.

Μάχη του Ματζικέρτ, σ. 54

Ταξινόμηση των αιτίων
της ήττας ως προς:

την στρατηγική

την εκπαίδευση

τη σύνθεση του
στρατεύματος

τον εφοδιασμό

την ψυχολογία

την ετοιμασία του
αντιπάλου

ΠΗΓΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΤΖΙΚΕΡΤ

Ο Στρατός του Ρωμανού Δ' Διογένη

Ο Αυτοκράτορας ξεκίνησε για την εκστρατεία βιαστικά, με στρατό που δεν άρμοζε σε αυτοκράτορα των Ρωμαίων, αλλά που ήταν χαρακτηριστικός των καιρών: τον αποτελούσαν Βούλγαροι, Ούζοι και άλλοι ξένοι που έτυχε να βρίσκονται εκεί, καθώς επίσης και Φράγκοι και Βαράγγοι. Όλοι αυτοί πήραν την αυτοκρατορική εντολή να πάνε στη Φρυγία, που βρίσκεται στο θέμα Ανατολικόν, και όπου έβλεπε κανείς το απίθανο αυτό θέαμα: οι περίφημοι στρατιώτες των Ρωμαίων, που είχαν υποτάξει Ανατολή και Δύση, δεν ήταν παρά λίγοι άνδρες, τσακισμένοι από τη φτώχεια και το άγχος και άοπλοι... Επειδή για πολλά χρόνια κανένας αυτοκράτορας δεν είχε επιχειρήσει εκστρατείες, οι στρατιώτες ήταν άσχετοι και άχρηστοι, και στερημένοι καλό μισθό και τις συνηθισμένες προμήθειες. Ήταν δειλοί και φυγόμαχοι και φαίνονταν ανίκανοι για οποιαδήποτε γενναία πράξη... Σε αντίθεση οι στρατιώτες του εχθρού ήταν τολμηροί, επίμονοι, πεπειραμένοι και γενικά κατάλληλοι για πόλεμο.

Γεώργιος Κεδρηνός, Π, 668-669, στο: Σπ. Βρυώνης, Η παρακμή του Μεσαιωνικού Ελληνισμού της Μικράς Ασίας και η διαδικασία του εξισλαμισμού (11ος-15ος αι.), μετ. Κ. Γαλαταριώτου, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1996, 82.

Ιστορία Β΄ λυκείου σ. 124

Ταξινόμηση:

Θετικές επιστήμες

Ανθρωπιστικές
επιστήμες

Καλές τέχνες

Σωματική άσκηση –
φυσική αγωγή

Περιμένω και θέλω να μάθεις τέλεια τις γλώσσες: πρώτα τα ελληνικά, όπως θέλει ο Κοϊντιλιανός. Έπειτα τα λατινικά, τα εβραϊκά για την Αγία Γραφή, τα χαλδαϊκά και τα αραβικά για τους ίδιους λόγους. Και θέλω να διαμορφώσεις το ύφος σου στα ελληνικά μιμούμενος τον Πλάτωνα, και στα λατινικά μιμούμενος τον Κικέρωνα. Επιθυμώ να μην υπάρχει γνώση επιστημονική που να μην την έχεις στη μνήμη σου...Θέλω να μάθεις ελεύθερες τέχνες: γεωμετρία, αριθμητική και μουσική...Στην αστρονομία μάθε όλους τους κανόνες ... Από το αστικό δίκαιο θέλω να μάθεις από στήθους τα καλύτερα μέρη...Και στη γνώση της φυσικής ιστορίας θέλω να επιδοθείς με ζήλο, για να μην υπάρχει θάλασσα, ποτάμι και πηγή των οποίων να αγνοείς τα ψάρια, να γνωρίζεις όλα τα πουλιά του ουρανού, όλα τα δένδρα, τα φυτά του δάσους, όλα τα είδη χόρτων της γης, όλα τα μέταλλα...Έπειτα διάβασε προσεκτικά τα ελληνικά, αραβικά και λατινικά ιατρικά βιβλία...και κατά τη διάρκεια ορισμένων ωρών της ημέρας την Αγία Γραφή...Τέλος... όταν γίνεις άντρας, θα πρέπει να αφήσεις την ήρεμη ζωή και την ησυχία των σπουδών για να μάθεις την τέχνη του ιπότη και των όπλων, ώστε να μπορείς να υπερασπίζεσαι το σπίτι μου και να βοηθάς τους φίλους μας σε όλες τις δύσκολες στιγμές που προκαλούνται από τις ενέργειες των κακοποιών.
Fr. Rabelais, Pantagruel (1532), κεφ. VIII.

Ιστορία β' λυκείου σ. 124

Ταξινόμηση των
στόχων του Ερρίκου
του θαλασσοπόρου

Ερευνητικοί,
επιστημονικοί

Οικονομικοί

Πολιτικοί,
διπλωματικοί,
κατασκοπία

Θρησκευτικοί,
ιεραποστολικοί

Οι στόχοι τον Ερρίκου τον Θαλασσοπόρου
Ήθελε να μάθει ποιες χώρες υπήρχαν πέρα από τα
Κανάρια νησιά και από το ακρωτήριο Μπαγιατόρ.
γιατί μέχρι εκείνη την εποχή κανένας άνθρωπος
ούτε διάβασε ούτε άκουσε ποια χώρα βρισκόταν
μετά από αυτό το ακρωτήριο ...

Ο δεύτερος λόγος ήταν ότι αν σ' αυτές τις χώρες
βρίσκονταν χριστιανικοί πληθυσμοί ή κάποια λιμάνια
που μπορούσαν να τα πλησιάσουν χωρίς κίνδυνο,
θα είχαν τη δυνατότητα να φέρουν στο βασίλειο
πολλά και φθηνά προϊόντα, γιατί ασφαλώς δε θα
υπήρχαν άλλοι άνθρωποι σ' αυτές τις ακτές που θα
ασχολούνταν με το εμπόριο ...Ο τρίτος λόγος ήταν
ότι θα έστελλε τους άνδρες του με σκοπό να
πληροφορηθεί μέχρι πού έφθανε η δύναμη των
απίστων. Ο τέταρτος λόγος υπήρξε ο εξής: θα ήθελε
να μάθει αν σ1 εκείνες τις περιοχές υπήρχαν μερικοί
ηγεμόνες χριστιανοί αρκετά ισχυροί για να τον βοη-
θήσουν εναντίον των απίστων.

Ο πέμπτος λόγος ήταν η μεγάλη του επιθυμία να
συντελέσει στην ενίσχυση της χριστιανικής πίστης και
να οδηγήσει στο χριστιανισμό όλες τις ψυχές που
ήθελαν να σωθούν.

Comes Eanes de Azurara, Χρονικά της Γουϊνέας,
1543

ταξινόμηση

- Παραδείγματα από το μάθημα της λογοτεχνίας

Μάθημα λογοτεχνίας

- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ:
- Να βρείτε τα ηθογραφικά στοιχεία: επάγγελμα - οικονομία, ήθη – έθιμα, θρησκευτικά, ενδυμασία, πολιτιστικά – καλλιτεχνικά κ.α.

Μάθημα λογοτεχνίας

- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ:
- Να βρείτε τα ηθογραφικά στοιχεία: επάγγελμα - οικονομία, ήθη – έθιμα, θρησκευτικά, ενδυμασία, πολιτιστικά – καλλιτεχνικά, κοινωνικές σχέσεις κ.α.

Γεωργίου Βιζυηνού, το αμάρτημα της μητρός μου (το μοιρολόγι του γύφτου)

Ήτο το μοιρολόγι του πατρός μας. Πριν ασθενήση η Αννιώ, το έψαλλε πολύ συχνά, αλλ' αφ' ότου ασθένησε, το ήκουον διά πρώτην φοράν.

Το μοιρολόγιον τούτο εσύνθεσεν επί τω θανάτω του πατρός μου, κατά παραγγελίαν αυτής, ηλιοκαής ρακένδυτος Γύφτος, γνωστός εις τα περίχωρά μας διά την δεξιότητα εις το στιχουργείν αυτοσχεδίως.

Μοι φαίνεται, ότι βλέπω ακόμη την μαύρην και λιγδεράν κόμην, τους μικρούς και φλογερούς οφθαλμούς και τ' ανοιχτά και τριχωμένα στήθη του.

Εκάθητο ένδοθεν της αυλείου ημών θύρας, περιστοιχισμένος υπό των χαλκών αγγείων, όσα εσύναζε διά να γανώση. Και, με την κεφαλήν κεκλιμένην επί του ώμου, συνώδευε τον πένθιμον αυτού σκοπόν με τους κλαυθμηρούς ήχους της τριχορδου του λύρας.

Προ αυτού η μήτηρ μου ορθία εβάσταζε την Αννιώ εις την αγκάλην της και ήκουε προσεκτική και δακρύουσα.

Εγώ την εκράτουν σφιγκτά από του φορέματος και έκρυπτον το πρόσωπόν μου εις τας πτυχάς αυτού, διότι όσον γλυκείς ήσαν οι ήχοι εκείνοι, τόσον φοβερά μοι εφαινετο η μορφή του αγρίου των ψάλτου.

Όταν η μήτηρ μου έμαθε το θλιβερόν αυτής μάθημα, έλυσεν από το άκρον της καλύπτρας της και έδωκεν εις τον Αθίγγανον δύο ρουμπιέδες. – Τότε είχομεν ακόμη αρκετούς. – Έπειτα παρέθηκεν εις αυτόν άρτον και οίνον και ό,τι προσφάγιον ευρέθη πρόχειρον. Ενώ δε εκείνος έτρωγε κάτω, η μήτηρ μου εις το άνωγι επανελάμβανε το ελεγείον κατ' ιδίαν διά να το στερεώσει εις την μνήμην της. Και φαίνεται ότι το εύρε πολύ ωραίον. Διότι καθ' ην στιγμήν ο Κατσιβελος ανεχώρει, έδραμε κατόπιν του και τω εχάρισεν εν από τα σαλιβάρια του πατρός μου.

– Θεός σχωρέσοι τον άνδρα σου, νύφη! εφώνησεν έκθαμβος ο ραψωδός, και φορτωθείς τα χάλκινά του σκεύη εξήλθε της αυλής μας.

Πέραν της αριστοτελικής λογικής....

**Η ΣΥΝΕΙΡΜΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΠΟΥ
ΣΥΝΑΝΤΟΥΜΕ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ.**

μια κινέζικη κατάταξη των ζώων

- *Η κατάταξη των ζώων σύμφωνα με μια κινέζικη εγκυκλοπαίδεια*
- Τα ανήκοντα στον αυτοκράτορα
- τα βαλσαμωμένα
- τα εξημερωμένα
- τα χοιρίδια του γάλακτος
- τις σειρήνες
- τα μυθολογικά
- τους αδέσποτους σκύλους
- εκείνα που περιέχονται στην παρούσα ταξινόμηση
- εκείνα που φασαρεύονται σαν τρελά
- τα αναρίθμητα
- τα ζωγραφισμένα μ' ένα πολύ λεπτό πινέλο από καμηλότριχα
- τα λοιπά
- εκείνα που μόλις έσπασαν το κανάτι
- εκείνα που από μακριά φαίνονται ωςάν μύγες

Συνειρμική κατάταξη ειδών

- Η παραπάνω ταξινόμηση αναφέρεται στο δοκίμιο « Οι ώρες της κυρίας Έρσης» που αφιέρωσε ο Γιώργος Σεφέρης στον Πεντζίκη. Και ο Σεφέρης συνεχίζει:
-
- «Η εξωτική χάρη αυτής της άλλης σκέψης είναι που μας δείχνει τα όρια της δικής μας. Την καθαρή αδυναμία μας να το σκεφτούμε αυτό».

Β' Η σχέση και τα είδη της

**ΣΧΕΣΕΙΣ:
ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ
ΣΥΜΜΕΤΡΙΚΕΣ
ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ**

Μεταβατική ιδιότητα

- Στα μαθηματικά:
- Αν $a = \beta$ και $\beta = \gamma$, τότε $a = \gamma$.
- Αν $a > \beta$ και $\beta > \gamma$, τότε $a > \gamma$.

- Αυτή η ιδιότητα στα μαθηματικά λέγεται "μεταβατικότητα".

- Στην λογική: Αν $a R \beta$ και $\beta R \gamma$, τότε $a R \gamma$.

Μεταβατική ιδιότητα

- Ο καταμερισμός, που είναι σήμερα το αναπόφευκτο, αύριο μεθαύριο μπορεί να γίνει η νέα μοίρα της ανθρώπινης τραγωδίας. Γιατί η τυποποίηση δεν είναι άσχετη, αν καλοκοιτάξει κανείς το θέμα, προς τον καταμερισμό. Όσο η ενέργεια περιορίζεται σε κλειστούς χώρους, τόσο και το πρόσωπο που ενεργεί μεταμορφώνεται σε ακούσιο όργανο, παύει να συμμετέχει συνειδητά στην προσπάθεια. Η επανάληψη σκοτώνει την ευδιαθεσία και η έλλειψη της ευδιαθεσίας μαραίνει τη φαντασία. Και δεν πρέπει να λησμονούμε πως η φαντασία, είτε εφαρμοσμένη στα πράγματα είτε όχι, είναι πολύτιμη μορφή της ελευθερίας. Ο μεγάλος κίνδυνος λοιπόν υπάρχει εκεί: ο άνθρωπος που επαναλαμβάνει σε μια ολόκληρη ζωή την ίδια κίνηση, που περιορίζει το οπτικό του πεδίο σε μια απειροελάχιστη μορφή ενέργειας, γίνεται πια και ο ίδιος ένας χώρος στεγανός, όπου ο ήλιος από άλλους κόσμους δεν βρίσκει τόπο να πέσει.
- «Ο σύγχρονος άνθρωπος» Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος

Μεταβατική ιδιότητα: ΠΡΟΣΟΧΗ

- Στα μαθηματικά “Αν $a=b$ και $b=c$, τότε $a=c$.”
- Αυτή η ιδιότητα στα μαθηματικά λέγεται “μεταβατικότητα”.
- Στην καθημερινότητα όμως:
- “Εσύ είσαι φίλος μου, και εκείνος είναι φίλος σου, αλλά αυτό δε συνεπάγεται ότι εγώ είμαι φίλος με εκείνον ”

συμμετρικές σχέσεις

- Αν $a > b$, τότε και $b > a$
- Αν aRb , τότε και bRa
- Υπάρχει και η περίπτωση των μη συμμετρικών σχέσεων

αναφορικές σχέσεις

- Υποθέτουν ένα σημείο ή μέτρο αναφοράς για να προσδιοριστούν.
- μέτρο αναφοράς ~ κριτήριο αναφοράς

Αναφορικότητα, «*ως προς*»

- Αναφορικότητα - συσχετισμός

Μάθημα έκθεσης

- Η λειτουργία του «**ως προς**» στις αναλύσεις των εννοιών.
- Π.χ.: η έννοια του ανταγωνισμού **ως προς**:
- Την οικονομία, την πολιτική, τον αθλητισμό, την επιστήμη κτλ.

Μάθημα λογοτεχνίας

- Ο χαρακτηρισμός ενός προσώπου **ως προς:**
- Γονείς, αδέρφια, φίλους, συγγενείς, δασκάλους, συμμαθητές κτλ.

- Στο ποίημα ΚΡΗΤΙΚΟΣ του Δ. Σολωμού

- Η μορφή της Φεγγαροντυμένης **ως προς :**
- τα εξωτερικά χαρακτηριστικά,
- τα εσωτερικά χαρακτηριστικά,
- Το φυσικό περιβάλλον
- Τον ίδιο τον Κρητικό

Διονυσίου Σολωμού, Ο Κρητικός

Διονυσίου Σολωμού, Ο Κρητικός

- Δεν είν' πνοή στον ουρανό, στη θάλασσα, φυσώντας
ούτε όσο κάνει στον ανθό η μέλισσα περνώντας,
όμως κοντά στην κορασιά, που μ' έσφιξε κι εχάρη,
εσειόνταν τ' ολοστρόγγυλο και λαγαρό φεγγάρι·
και ξετυλίζει ογλήγορα κάτι που εκείθε βγαίνει,
κι ομπρός μου ιδού που βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.
Έτρεμε το δροσάτο φως στη θεϊκιά θωριά της,
στα μάτια της τα ολόμαυρα και στα χρυσά μαλλιά της.

IV

Εκοίταξε τ' αστέρια, κι εκείνα αναγαλλιάσαν,
και την αχτινοβόλησαν και δεν την εσκεπάσαν·
κι από το πέλαο, που πατεί χωρίς να το σουφρώνει,
κυπαρισσένιο ανάερα τ' ανάστημα σηκώνει,
κι ανεί τσ' αγκάλες μ' έρωτα και με ταπεινοσύνη,
κι έδειξε πάσαν ομορφιά και πάσαν καλοσύνη.
Τότε από φως μεσημερνό η νύχτα πλημμυρίζει,
κι η χτίσις έγινε ναός που ολούθε λαμπυρίζει.
Τέλος σ' εμέ που βρίσκομουν ομπρός της μες στα ρείθρα,
καταπώς στέκει στο Βοριά η πετροκαλαμήθρα,
όχι στην κόρη, αλλά σ' εμέ την κεφαλή της κλίνει·
την κοίταζα ο βαριόμοιρος, μ' εκοίταζε κι εκείνη.

ανακεφαλαίωση

Αριστοτελική λογική και παραγωγή κειμένου

- Έννοια – κρίση – συλλογισμός
- Λογικές κλίμακες: έννοιες γένους, είδους, ειδοποιός διαφορά κτλ.
- Οι αρχές της λογικής και σχέσεις εννοιών μεταξύ τους
- Σχέσεις εννοιών ως προς το βάθος και το πλάτος
- Σύνταξη κειμένου με επιχειρήματα
- Αφαιρετική σκέψη - ικανότητα, πλαγιότιτλοι, περίληψη
- Τρόποι – μέθοδοι ανάπτυξης παραγράφου
- Κατηγοριοποίηση - ταξινόμηση

συμπεράσματα

συμπεράσματα...

- η αριστοτελική λογική αποτελεί θεμέλιο στην εκμάθηση της γλώσσας σε Γυμνάσιο και Λύκειο
- η συνειδητή χρήση της λογικής μεθόδου είναι πολλαπλά ωφέλιμη για τις/τους φιλολόγους τόσο στην γλώσσα όσο και στα άλλα γλωσσικά μαθήματα.
- αξιοποιώντας την μπορούμε να εστιάζουμε πιο σωστά στο τι θέλουμε και τι μπορούμε να διδάξουμε, και σε ποια ηλικία/τάξη

Η γνώση της αριστοτελικής λογικής

- συμβάλλει :
- στη **διερευνητική μάθηση** και στη **συμμετοχή των μαθητών** στη διδασκαλία, εφόσον υποστηρίζεται από την/τον εκπαιδευτικό με τις κατάλληλες ερωτήσεις.
- στην **κατανόηση ενός κειμένου αναφοράς** ή στην **ερμηνεία** μια πηγής.
- στην **αφαιρετική ικανότητα** των μαθητών και στη **σύνταξη κειμένων με σαφή δομή**.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ για τους διδάσκοντες:

- «Οι παραπάνω όροι να χρησιμοποιούνται με μέτρο, διότι η κατάχρησή τους οδηγεί σε μια στατική, φορμαλιστικού τύπου προσέγγιση του κειμένου, το οποίο συνηθέστατα ανθίσταται σε παντός είδους στεγανοποιήσεις και κατά κανόνα συνυφαίνει τα στοιχεία αυτά σε βαθμό που να τα μετατρέπει σε δυσδιάκριτα. Επομένως θα ήταν μάλλον αντιδιαλεκτική η απόπειρα αυστηρής εφαρμογής αυτών των διακρίσεων σε όλα τα κείμενα».
- Το παραπάνω κείμενο είναι από παλαιότερο οδηγό φιλολογικών μαθημάτων και αναφέρεται στους όρους της αφηγηματολογίας. Τηρουμένων των αναλογιών, θα μπορούσε να αναφέρεται και στην «εφαρμοσμένη» μέσα στην σχολική αίθουσα «Αριστοτελική λογική».

...και επισημάνσεις

Μια μέθοδος είναι απλά μια μέθοδος

- Όπως η ευκλείδεια γεωμετρία είναι ανεπαρκής για να περιγράψει ή να ερμηνεύσει τον μακρόκοσμο ή τον μικρόκοσμο σε κβαντικό επίπεδο, έτσι και η αριστοτελική λογική έχει ένα εύρος (ένα μήκος κύματος) μέσα στο οποίο λειτουργεί και γι' αυτό δεν θα πρέπει να την απολυτοποιούμε, αλλά να τη χρησιμοποιούμε ως ένα από τα εργαλεία που έχουμε στον χώρο της μάθησης.

Αριστοτέλης δεν είναι μόνο η λογική του.

- Εξάλλου ο Αριστοτέλης δεν είναι μόνο η λογική του μέθοδος. Το πνεύμα του θα πρέπει να το αναζητήσουμε περισσότερο στο νόημα της παρακάτω φράσης:

Το πνεύμα του Αριστοτέλη

- «ὅτι μὲν τοίνυν ἔστι παιδεία τις ἣν οὐχ ὡς χρησίμην παιδευτέον τοὺς υἱεῖς οὐδ' ὡς ἀναγκαίαν ἀλλ' ὡς ἐλευθέριον καὶ καλήν, φανερόν ἐστιν»
- «τὸ δὲ ζητεῖν πανταχοῦ τὸ χρήσιμον ἥκιστα ἀρμόττει τοῖς μεγαλοψύχοις καὶ τοῖς ἐλευθερίοις».

(Πολιτικά, 1339α, Ἀριστοτέλης)

τέλος

